

Türkiye’de Ortopedi ve Travmatoloji Alanında Hemşireler Tarafından Yapılan Lisansüstü Tezler: Sistematik İnceleme

Postgraduate Dissertations Conducting by Nurses in the Field of Orthopedics and Traumatology in Türkiye: A Systematic Review

¹Hatice TUNÇ, ²Sevinç MEŞE, ³Ayşe Gül ATAY DOYĞACI, ⁴Sevil GÜLER

Özet: Amaç: Bu çalışma ile Türkiye’de ortopedi ve travmatoloji alanında hemşireler tarafından yapılan doktora ve yüksek lisans tezlerinin içeriklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Yöntem: Araştırmanın verilerine Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanından ulaşıldı. Arama motorunun detaylı tarama sayfasında anabilim dalı “hemşirelik”, arama terimleri “ortopedi”, “hemşirelik”, “travma”, “diz”, “kalça”, “skolyoz”, “rotator”, “kırık”, “artroplasti” ve “protez”, tarih aralıkları 1998-2022 seçilerek araştırma evreni belirlendi (n=2818). Dahil edilme kriterlerine uygun olmayan (n=2678), birbirini tekrar eden (n=34) ve erişime kapalı olan (n=8) tezler dışlanarak araştırma örnekleme (n=98) hesaplandı. Elde edilen veriler Microsoft Excel programı ile sayı, frekans ve yüzdelik halinde değerlendirildi. Bulgular: Araştırma kapsamına alınan tezlerin 68’inin yüksek lisans tezi, 30’unun doktora tezi olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinin %45,58’i tanımlayıcı özellikte olup, doktora tezlerinin %36,66’sının deneysel çalışmalardan oluştuğu, yüksek lisans tezlerinin %58,81’inin ve doktora tezlerinin %49,99’unun 2016-2022 yılları arasında yayınlandığı saptanmıştır. Tezlerin çoğunlukla ağrı, yaşam kalitesi ve fonksiyonel durum konularını incelediği belirlenmiştir. Sonuç: Yapılan yüksek lisans tezlerinin çoğunluğunun tanımlayıcı olduğu, doktora tezlerinin ise çoğunluğunun deneysel çalışmalardan oluştuğu görülmektedir. Bununla birlikte tez sayısının son 10 yılda artış gösterdiği; yapılan tezlerin büyük kısmının Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı’nda yapıldığı, çalışmaların çoğunlukla diz ve kalça ameliyatı geçiren hastalar üzerinde yapıldığı belirlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda lisansüstü tezlerde randomize kontrollü müdahale çalışmalarına ağırlık verilmesi ve nitel araştırma yöntemlerinin de tercih edilmesi, total diz ve kalça protezi hastaları dışında farklı örneklem gruplarında çalışmaların artırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Doktora Tezi, Hemşirelik, Ortopedi ve Travmatoloji Hemşireliği, Yüksek Lisans Tezi.

Abstract: Objective: This study is aimed to analyse the doctorate and master's dissertations conducting by nurses in the field of Orthopedics and Traumatology in Türkiye. Method: The data of the research was obtained from the Council of Higher Education National Dissertation Center Database by the researchers. “Department of Nursing” had been selected in this website. Moreover; some search terms were performed on the following this website such as: "orthopedics", "nursing", "trauma", "knee", "hip", "scoliosis", "rotator", "fracture", "arthroplasty" and "prosthesis", date ranges; 1998-2022 were selected and the research area was determined (n=2818). The research sample (n=98) was obtained by excluding the dissertations which did not meet the inclusion criteria (n=2678), repetitive (n=34) and were not open access (n=8) dissertations. The obtained data were evaluated as numbers, frequencies and percentages with the Microsoft Excel program. Results: It was determined that 68 of the dissertations included in the research were master's dissertations and 30 were doctoral dissertations, 45.58% of master's dissertations were descriptive, 36.66% of doctoral dissertations were experimental studies, 58.81% of master's dissertations and 49.99% of doctorate dissertations were published between 2016-2022, and the results of the dissertations obtained were mostly pain, quality of life and functional status. Conclusion: It has been determined that the number of the post graduate dissertations has increased in 10 recent years, experimental research methods are preferred more in doctoral and descriptive are preferred in master's dissertations. Dissertations were Surgical Diseases Nursing, and the studies were on patients who had knee and hip surgery. In the light of these results, it is recommended that predominantly qualitative research methods should be preferred in postgraduate dissertations, randomized controlled studies should be carried out, and the studies including different sample groups rather than total knee and hip arthroplasty patients should be increased.

Keywords: Doctoral Dissertations, Nursing, Orthopaedic and Trauma Nursing, Master's Dissertations

¹Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bucak Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Burdur, Türkiye

²Bozok Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Yozgat, Türkiye

³Başkent Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Ankara, Türkiye

⁴Gazi Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Ankara, Türkiye

* Çalışmanın 1998-2019 yıllarına ait verileri 2019 yılı içerisinde gerçekleştirilen 9. Ulusal 1. Uluslararası Ortopedi ve Travmatoloji Hemşireliği Kongresi’nde özet bildiri olarak sunulmuştur (Antalya, 23/10/2019 - 26/10/2019).

Sorumlu yazar/ Corresponding Author: Sevinç MEŞE

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0003-4635-9169>

Adres/Address: Bozok Üniversitesi, SHMYO, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü,

E-posta/e-mail: svncmese@gmail.com

Geliş tarihi/Received date: 11.11.2022

Düzelme tarihi/Revision date: 13.03.2023

Kabul tarihi/Accepted date: 27.03.2023

Atf: TUNÇ H., MEŞE S., ATAY DOYĞACI AG., GÜLER S.(2023). Türkiye’de Ortopedi ve Travmatoloji Alanında Hemşireler Tarafından Yapılan Lisansüstü Tezler: Sistematik İnceleme MAUNSAgBil.Derg.: 3(1);77-90

GİRİŞ

Hemşirelik; bakımı temel alan, insanı tanıyan ve anlayan, sağlık ihtiyaçlarını belirleyen, bilim ve sanat ışığında hizmet sunan uygulamalı bir bilimdir. Profesyonel hemşirelik çok yönlü bakımı ilke edinir. Bu doğrultuda eleştirel, kanıta dayalı verilerden elde edilen bilgiler ile sistematik insan merkezli bakım sunar. Bununla birlikte hemşirelik klinik, teknik ve iletişim becerileri gelişmiş bir meslek grubudur (Uluslararası Hemşireler Birliği, 2002; Karlsson & Pennbrant, 2020). Hemşirelik bilimi geçmişten günümüze ulusal ve uluslararası düzeyde önemli gelişmeler göstermiştir (Ergöl, 2011). Bu gelişmeler doğrultusunda hemşirelik eğitiminde yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim veren üniversitelerin sayısı artmış, bununla birlikte bilimsel araştırmalar artmış, kanıt temelli yeni bilgiler ortaya çıkmış ve meslek üyeleri hasta bakımına sistematik yaklaşma becerisi kazanmıştır. Hemşirelerin yeni bilgiler üretip gelecek nesillere aktarma, araştırma yapmayı öğrenme ve akademik kariyer yapma isteği ile lisansüstü eğitime de ilgi artmıştır (Aydoğdu ve ark., 2018; Dönmez ve ark., 2018). Hemşirelik alanında yapılan yüksek lisans ve doktora eğitimine yönelik talebin artmasıyla birlikte ülkemizde üniversiteler talebi karşılamak için lisansüstü hemşirelik programları açmaktadır (Çiftçi, 2014; Ardahan & Özsoy 2015; Mizrahitokatlı, 2016). Hemşirelik lisansüstü eğitimin programlarının artması, sağlık alanındaki bilgi ve teknolojik gelişmeler, bireyselleştirilmiş bakım ihtiyacı hemşirelikte uzmanlaşmayı beraberinde getirmiştir (Dönmez ve ark., 2018). Bu uzmanlık alanlarından birisi de ortopedi ve travmatoloji hemşireliğidir.

Bireylerin kas-iskelet sistemi ile ilgili sorunlarında bağımlılığın en aza indirilmesinde ve bağımsızlığın en üst düzeye çıkarılmasında ortopedi ve travmatoloji hemşireliği çok önemli rol oynamaktadır. Bu amaca ulaşabilmek için bakımın bireye özel olması, bireyin duygusal, sosyal ve fiziksel yönlerini içerecek şekilde çok yönlü planlanması gerekmektedir. Planlanan bireysel girişimler önceden belirlenip uygun şekilde

karşılandığında, yaşam kalitesi ve klinik bakım sonuçları en üst düzeye çıkarılabilmektedir. Bu bağlamda ortopedi ve travmatoloji hemşireleri kemik ve kasların sağlıklı yaşlanması için gerekli eğitim ve danışmanlığı sağlamaya yönelik gerekli bakımı vermelidirler (Erdil & Bayraktar, 2010; Köse & Demir, 2019).

Sağlık alanındaki teknolojik ve bilimsel yenilikler, hastalıkların tanı ve tedavisindeki gelişmeler, artan bilgi ve eğitime bağlı olarak yaşam standartlarının yükselmesi, yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranını artırmaktadır. Dünya nüfusundaki yaşlı nüfus oranına paralel olarak, kronik hastalıklar, hareket sorunları ve dejeneratif eklem hastalıklarının görülme sıklığı artmaktadır (Bijlsma ve ark., 2011; Organisation for Economic Co-operation and Development OECD, 2019). Özellikle yaşlı nüfusta sık görülen ve yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etkilere neden olan şikâyetlerin başında kas iskelet sorunları gelmektedir (Demir ve ark., 2018). Kas iskelet sisteminin en temel fonksiyonu vücudu hareket ettirmek ve pozisyon değişikliği sağlamaktır. Bireyler vücut hareketini ve pozisyon değişikliğini sağlayamadığı takdirde günlük yaşam aktiviteleri ve enstrümantal yaşam aktivitelerini bağımsız olarak yerine getirebilme becerileri olumsuz etkilenmektedir (Köse & Demir, 2019). Bu nedenle bireyler temel insan gereksinimlerini karşılamada güçlük yaşamakta ve bir başkasına bağımlı olabilmektedir. Bu bağlamda bireyselleştirilmiş hasta bakımı, eğitim ve danışmanlık, hastaların erken dönemde ayağa kalkması, günlük yaşam aktivitelerini bağımsız gerçekleştirebilmesi, fonksiyonellikleri ve yaşam kalitelerinin artırılması açısından ortopedi ve travmatoloji hemşireliği anahtar rol oynamaktadır (Köse & Demir, 2019; İlçe, 2021). Ortopedi ve travmatoloji hemşirelerinin profesyonel hemşirelik bakımı sunabilmesi için, kanıta dayalı verilerden elde edilmiş güncel bilimsel bilgilere ihtiyaç duyulmaktadır.

Mesleklerin uzmanlaşma sürecinde alacağı yolun ivmesi, sunulan hizmetin kalitesi ile orantılıdır. Bu nedenle hemşirelik bakımının kalitesinin, mesleğin bilimsel bilgi birikimi ile ilişkili olması

kaçınılmazdır (Yılmaz ve ark., 2017). Çalışma gelecekte yürütülecek ortopedi ve travmatoloji hemşireliği alanındaki bilimsel araştırmalara katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Türkiye’de ortopedi ve travmatoloji alanında hemşirelikle ilgili lisansüstü tezlerin incelenmesine yönelik başka bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bilgiler doğrultusunda planlanan araştırmanın amacı; geçmişten günümüze ortopedi ve travmatoloji alanında hemşireler tarafından yapılmış tezlerin incelenmesi ve alana özgü çalışılan konu türleri, araştırma desenleri ve deneysel araştırmaların değerlendirilmesidir. Çalışılan konu türlerini belirlemek, yeni çalışmalara fikir vermesi ve yol gösterici olması açısından önemlidir. Bununla birlikte deneysel araştırma verilerinden elde edilen sonuçlar rehber niteliğindedir.

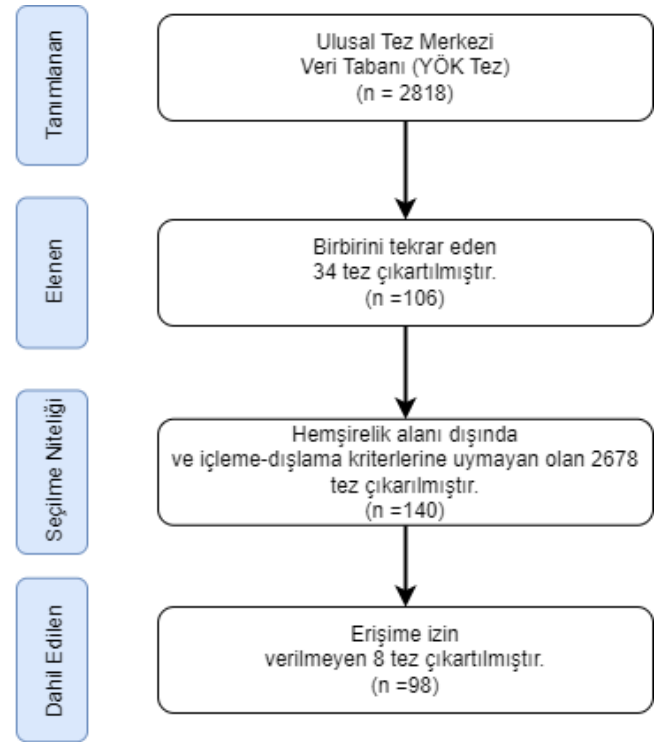
YÖNTEM

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanı kullanılarak 01 Temmuz-26 Ekim 2022 tarihleri arasında Ortopedi ve Travmatoloji alanında, hemşireler tarafından yapılan tüm tezler “ortopedi”, “hemşirelik”, “travma”, “diz”, “kalça”, “skolyoz”, “rotator”, “kırık”, “artroplasti” ve “protez” anahtar kelimeleri kullanılarak taranmıştır. 1998-2022 yılları arasında yayınlanan toplam 2818 teze ulaşılmıştır. Ulaşım sağlanan tezler, işleme ve dışlama kriterlerine göre değerlendirildikten sonra kriterlere uyan 98 tez ayrıntılı olarak incelenmiştir. Çalışma; PRISMA akış şeması ile çalışmaların seçim sürecini göstererek metodolojik olarak düzenlenmiştir (Şekil-1).

İçleme Kriterleri:

- Ortopedi ve Travmatoloji Hastalıkları alanında yapılmış olması,
- Hemşireler tarafından hasta, hemşire veya hasta yakınları ile yapılmış olması,
- Türkçe/İngilizce dilinde yapılmış olması,
- Erişime izin verilmiş olması,
- Tam metne erişim sağlanmış olmasıdır.

PRISMA 2009 Akış Şeması

Şekil 1: PRISMA çalışmaların seçim sürecini gösteren akış şeması

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmaya sadece ortopedi ve travmatoloji alanında hemşireler tarafından yapılmış olan tezlerin alınması, literatür taramasının yalnızca YÖK Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanı üzerinden yapılması ve sadece tam metin yayınlanan tezlerin dahil edilmesi bu çalışmanın sınırlılıklarıdır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmada YÖK Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanı üzerinden erişime izin verilen lisansüstü tezler örnekleme dahil edildiği için etik kurul iznine ihtiyaç duyulmamıştır. Tezler araştırmacılar tarafından detaylı incelenerek belirlenmiştir.

Değerlendirme

Tezler kronolojik sıra ile incelenmiş olup, yüksek lisans ve doktora olarak sınıflandırılmıştır. Verilerin analizinde Microsoft Excel programı kullanılmıştır. Tezlerle ilgili sayısal değerlendirmeler frekans ve yüzdelik oranlar hesaplanarak verilmiştir. Araştırma tipi, yayın yılı,

örneklem sayısı, anabilim dalı ve örneklem gruplarının sayıları ve yüzdelikleri hesaplanırken, deneysel araştırmalarda uygulanan girişimler ve tezlerde incelenen sonuçların frekans ve yüzdelikleri hesaplanarak değerlendirme yapılmıştır.

BULGULAR

Bulgular, incelenen tezlerin genel özellikleri, randomize kontrollü çalışmaların özellikleri, incelenen deneysel ve yarı deneysel tasarımlı çalışmalarda uygulanan girişimler ve tezlerde incelenen sonuçlar olmak üzere dört temel başlık altında incelenmiştir.

Tezlerin Genel Özellikleri

Ortopedi ve Travmatoloji alanında hemşireler tarafından yapılan 68 yüksek lisans ve 30 doktora tezi olmak üzere toplam 98 tez incelenmiş olup

tezlerin bazı özellikleri Tablo 1’ de verilmiştir. Yüksek Lisans tezlerinin %66,17’i tanımlayıcı özellikte olup, doktora tezlerinin %40’ı deneysel çalışmalardan oluşmaktadır. Tezler yıllar içerisinde artış göstermiş olup, yüksek lisans tezlerinin %58,81’i ve doktora tezlerinin %49,99’u 2016-2022 yılları arasında yayınlanmıştır. Tezlerin çoğunluğunda örneklem sayısı 100’ün altında olup bu oran yüksek lisans tezlerinde %50 iken, doktora tezlerinde %76,66’dır.

Yüksek lisans tezlerinin %57,35’i Hemşirelik Anabilim Dalında yürütülmüş olup, doktora tezlerinin %66,66’sı Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalında yürütülmüştür. Hasta grubu seçimleri açısından bakıldığında her iki grup da yüksek oranda Total Diz Protezi ameliyatı geçiren hastalar üzerinde yapmayı tercih etmiştir (yüksek lisans %30,88, doktora %33,33).

Tablo1: İncelenen Tezlerle İlgili Bazı Değişkenler

ARAŞTIRMALARIN TİPİ	YÜKSEK LİSANS		DOKTORA		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%
TANIMLAYICI	45	66,17	2	6,66	47	47,95
YARI DENEYSEL	8	11,76	14	46,66	22	22,44
DENEYSEL	9	13,23	12	40	21	21,42
KESİTSEL	4	5,88	0	0	4	4,08
METODOLOJİK	0	0	1	3,33	1	1,02
OLGU-KONTROL	1	1,47	1	3,33	2	2,04
NİTEL - FENOMENOLOJİK	1	1,47	0	0	1	1,02
TOPLAM	68	100	30	100	98	100
YAYIN YILLARI						
1998-2005	3	4,41	2	6,66	2	5,10
2006-2015	25	36,76	13	43,32	38	38,77
2016-2022	40	58,81	15	49,99	55	56,2
TOPLAM	68	100	30	100	98	100
ÖRNEKLEM SAYISI						
N <100	34	50	23	76,66	57	58,16
100 ≤ N ≤ 200	26	38,23	6	20	32	32,65
N >200	8	11,76	1	4,54	9	9,18
TOPLAM	68	100	30	100	98	100
YAPILAN ANABİLİM DALI						
HEMŞİRELİK	39	57,35	6	20	45	45,91
CERRAHİ HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ	24	35,29	20	66,66	44	44,89
HEMŞİRELİK ESASLARI	4	5,88	4	13,33	8	8,16

İÇ HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ	1	1,47	0	0	1	1,02
TOPLAM	68	100	30	100	98	100
ÖRNEKLEM GRUPLARI						
TOTAL DİZ PROTEZİ	21	30,88	10	33,33	31	26,15
TOTAL KALÇA PROTEZİ	16	23,52	6	22,72	22	21,53
TOTAL DİZ PROTEZİ VE TOTAL KALÇA PROTEZİ	8	11,76	1	4,54	9	3,07
KALÇA KIRIĞI AMELİYATI OLAN HASTALAR	4	5,88	3	9,09	6	6,12
GENEL ORTOPEDİ AMELİYATI GEÇİREN HASTALAR	19	27,94	10	33,33	29	29,59
TOPLAM	68	100	30	100	98	100

Randomize Kontrollü Çalışmaların Özellikleri

Çalışmada; randomize kontrollü toplam 21 çalışma (%21,42) olup bu çalışmaların 12 tanesi doktora, 9 tanesi yüksek lisans tezidir. Randomize kontrollü çalışmalar son beş yılda önemli derecede artış göstermiştir. Araştırmalar, en az 43 kişi en fazla 130 kişi ile yürütülmüş olup, örneklem seçiminde

daha çok total diz ve kalça protezi ameliyatı geçiren hastalar tercih edilmiştir. Uygulanan girişimler arasında en fazla hasta eğitimleri yer almakta ve incelenen sonuçlar arasında en fazla hastaların ağrılarına odaklanılmıştır.

Tablo 2: Randomize Kontrollü Çalışmaların Özellikleri

YIL	TEZİ YÜRÜTEN KİŞİ	ÖRNEKLEM	YAPILAN UYGULAMA	İNCELENEN SONUÇLAR	ARAŞTIRMA TÜRÜ
2000	Merdiye ŞENDİR	Total Kalça Protezi ameliyatı geçiren 22 deney, 21 kontrol toplam 43 hasta	Planlı hasta bakımı ve eğitimi	Hastanın fiziksel uyumu ve yaşam kalitesi	Doktora
2008	Rahşan ÇAM	Kırık nedeniyle eksternal fiksator uygulanmış 60 hasta	Uzun süreli bakım ve evde izlem	Komplikasyonlar	Doktora
2009	Funda ESEN BÜYÜKYILMAZ	Total diz ve kalça protezi ameliyatı geçiren 60 hasta	Gevşeme egzersizi ve sırt masajı	Ağrı ve anksiyete	Doktora
2012	Serap ORAN	Ortopedi servisinde yatan 7-12 yaş grubu 60 çocuk hasta	Müzik terapi	Postoperatif ağrı	Yüksek lisans
2014	Betül TOSUN	Kalça kırığı ameliyatı geçiren 68 hasta	Ameliyat öncesi cilt traksiyonu ve pozisyon ateli	Ağrı, konfor memnuniyet	Doktora
2015	Esra DEMİRASLAN	Total Diz Protezi ameliyatı geçiren toplam 46 hasta	Yün battaniye ile elektrikli battaniye uygulaması	Hipotermi kontrolü	Doktora
2015	Neriman ELİBOL	Ortopedik cerrahi girişim uygulana 120 hasta	Deliryum risk faktörlerine dönük hemşirelik yaklaşımları	Deliryum görülme sıklığı ve şiddeti	Doktora

2015	Döndü SOYER ERDEMİR	Ortopedi ameliyatı geçiren supine pozisyonunda olan 100 hasta	Pozisyon desteği	Ameliyat sonrası ağrı düzeyi	Yüksek lisans
2015	Sevgi VERMİŞLİ	Femur torakanterik bölge kırığı nedeni ile çivileme yapılan 29 deney, 27 kontrol toplam 56 hasta	Ameliyat öncesi eğitim	Günlük yaşam aktiviteleri ve yaşam kalitesi	Yüksek lisans
2018	Gökçen AYDIN AKBUĞA	Atroskopi geçiren 31 deney, 30 kontrol toplam 61 hasta	Oral sıvı karbonhidrat alımı	Kan glikozu, açlık-susuzluk, yorgunluk	Doktora
2018	Merve ÖZSOY	Total diz ve kalça protezi ameliyatı geçiren 41 deney, 37 kontrol toplam 78 hasta	Roy adaptasyon modelinin fizyolojik alanı doğrultusunda verilen eğitim	Fiziksel uyum ve hareketlilik	Yüksek lisans
2019	Canan KANAT	Rotator manşet onarımı yapılan 48 hasta	Video destekli eğitim	Üst ekstremitte sorunları ve işlevleri	Yüksek lisans
2019	Mahinur DURMUŞ İSKENDER	Total Diz Protezi ameliyatı geçiren 31 kontrol, 30 akupresur, 30 abdominal masaj uygulanan toplam 91 hasta	Akupresur ve abdominal masaj	Ameliyat sonrası konstipasyon gelişimi	Doktora
2019	Nursemin ÜNAL	Kalça Kırığı ameliyatı geçiren 80 hasta	Deliryum önleyici bakım protokolü	Ameliyat sonrası ağrı, fonksiyonel durum, uyku kalitesi ve deliryumu önleme üzerine etkinlik	Doktora
2019	Bedriye KUTSAL	Total Diz Protezi ameliyatı geçiren 44 hasta	Video destekli eğitim	Diz işlevi ve yaşam kalitesi	Yüksek lisans
2019	Betül AKYOKUŞ	Total Kalça Protezi ameliyatı geçiren toplam 60 hasta	Video destekli mobilizasyon eğitimi	Kalça işlevi ve günlük yaşama aktiviteleri	Yüksek lisans
2019	Emine TOMBAK	Alt ekstremitte ameliyatı geçiren 100 hasta	Özel ısıtıcı kullanımı	Hipotermi cerrahi alan enfeksiyonuna etkisi	Yüksek lisans
2021	Hüseyin GÜNEŞ	Total Diz Protezi ameliyatı geçiren toplam 130 hasta	Sanal gerçeklik uygulaması	Ameliyat sonrası ağrı, kaygı ve yaşam bulgularına etkisi	Doktora
2021	Özge BULDAN	Total Diz Protezi ameliyatı geçiren toplam 52 hasta	Basıncılı soğuk uygulama	Ameliyat sonrası ağrı ve memnuniyet düzeyine etkisi	Doktora
2022	Melike DURMAZ	Total Diz Protezi ameliyatı geçiren toplam 72 hasta	Koçluk stratejisi ile uygulanan sürekli hemşirelik bakımı	Öz bakım gücü, ağrı, memnuniyet, anksiyete, günlük yaşam aktiviteleri	Doktora
2022	Fadime ERTURAL	Total Kalça Protezi ameliyatı geçiren toplam 50 hasta	Oral karbonhidrat çözümü kullanımı	Anksiyete ve hasta konforu	Yüksek lisans

İncelenen Deneysel ve Yarı Deneysel Tasarımlı Çalışmalarda Uygulanan Girişimler

Deneysel ve yarı deneysel tasarımlı çalışmalarda farklı girişimler uygulanmıştır ve uygulanan

girişimler Tablo 3'te verilmiştir. Doktora ve yüksek lisans tezlerinin %43,86'sını yarı deneysel ve deneysel tezlerden oluşmakta olup toplam 43 çalışma yürütülmüştür. Bu çalışmaların, %24,99'u yüksek lisans tezleri, %86,66'sını doktora tezleri oluşturmaktadır. Deneysel girişimlerin uygulandığı yüksek lisans tezlerinin yarısında (%50) hasta eğitimi (Özbaş, 2020; Kutsal, 2019) konularına ağırlık verilmiş olup, doktora tezlerinde bu oran %12'dir. Danışmanlık verilme (Çelik, 2022) oranları yüksek lisans tezlerinde %5,55 iken doktora tezlerinde %8; hasta bakımı ve izlem yapma (Bilik, 2006) oranı sırası ile %5,55 ve %24'dür. Gevşeme egzersizleri, masaj ve farklı terapi yöntemlerinin kullanıldığı tezlere baktığımızda bu oran yüksek lisans da %11,11, doktora da ise %20'dir. Bu çalışmalarda progresif gevşeme egzersizleri (Çınar, 2016), sırt masajı (Büyükyılmaz, 2019), müzik terapi (Demirdağ, 2018), ayna terapi (Yıldırım, 2014), akupresür ve abdominal masaj (Durmuş İskender, 2019) yöntemleri kullanılmıştır. Oral sıvı karbonhidrat alımı (Ertural, 2022) toplamda %4,56 oranında, yüksek lisans ve doktora grubu çalışmalarında birer kez yürütülmüştür. Sıcak uygulamalar da aynı şekilde birer kez yürütülmüş olup yün, elektrikli battaniye (Demirarslan 2015) ve özel ısıtıcılar kullanılarak çalışmalar uygulanmıştır (Tombak, 2019). Soğuk uygulama (Erek Kazan; 2011) ise

yüksek lisans tezlerinde hiç kullanılmamış olup, doktora tezlerinin %8'inde tercih edilmiştir. İntraoperatif dönemde uygulanan pozisyon desteği ve jel yatak kullanımı (Şahin, 2016) uygulanan çalışmaların her ikisi de %11,11 oranında yüksek lisans tezlerinde uygulanmıştır. Ortopedi hastalarına özgü geliştirilen, klinik rehber yüksek lisans tezinde yürütülmüş olup (Doğan, 2003), ortopediye özgü düşmeyi önleme programı (Gürler, 2016), ameliyata hazırlık programı ve deliryum önleyici bakım protokolü (Ünal, 2019) ise doktora tezleri arasında yürütülen diğer çalışmalardır. Son olarak; ortopedi servisinde çalışan hemşirelere yönelik verilen eğitim ile ilgili bir doktora tezi (%4) (Seyhan Ak, 2016) ve sanal gerçeklik uygulanan bir başka doktora tezi (%4) (Güneş, 2021) diğer çalışma konularındır. Yüksek lisans tezlerinin %5,55'i ve doktora tezlerinin %16'sı, Roy Uyum Modeli ve Günlük Yaşam Aktiviteleri Bakım Modeli gibi hemşirelik modellerinin kullanıldığı girişimler uygulanarak yürütüldüğü tezlerdir (Güler Demir, 2010; Savcı, 2016).

Tablo 3: İncelenen Deneysel ve Yarı Deneysel Çalışmalarda Uygulanan Girişimler

GİRİŞİM TİPİ	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Preoperatif Ve Postoperatif Hasta Eğitimi	9	50	3	12	12	27,90
Danışmanlık	1	5,55	2	8	3	6,97
Hemşirelik Bakımı Ve Telefonla İzlem	1	5,55	6	24	7	16,27
Gevşeme Egzersizleri-Masaj (Sırt, Abdominal) Ve Terapi (Müzik, Ayna, Akupresür) Yöntemleri	2	11,11	5	20	7	16,27
Hemşirelik Modellerinin Kullanımı (Roy Uyum Modeli, Günlük Yaşam Aktiviteleri Bakım Modeli)	1	5,55	4	16	5	11,62
Oral Karbonhidrat Alımı	1	5,55	1	4	2	4,65
Sıcak Uygulama	1	5,55	1	4	2	4,65

Soğuk Uygulama	0	0	2	8	2	4,65
İntraoperatif Döneme Yönelik Girişimler	2	11,11	0	0	2	4,65
Ortopedi Hastalarına Özgü Rehber, Program Ve Protokoller	1	5,55	3	12	4	9,30
Ortopedi Hemşirelerine Verilen Eğitim	0	0	1	4	1	2,32
Sanal Gerçeklik Uygulaması	0	0	1	4	1	2,32

Tezlerde İncelenen Sonuçlar

Tezlerde incelenen sonuçlar Tablo 3'te verilmiştir. Hastaların ağrı düzeylerini araştıran çalışma sayısının diğer sonuçlara oranla önemli derecede yüksek olduğu görülmüştür. Bu oran yüksek lisans tezlerinde %19,11 iken doktora tezlerinde %36,66'dır. Bazı tezlerde hastaların sadece ağrı düzeyleri incelenmemiş olup; ağrı prevalansını, ağrı özelliklerini, ağrıyı etkileyen etmenleri (Akyol, 2008) ve ağrı yönetimini (Akyol, 2008; Yıldırım, 2014) incelenmiştir. Ağrı ile alakalı olarak; bir çalışmada amputasyon sonrası fantom ağrısı (Yıldırım, 2014), bir diğer çalışmada da ağrı günlüğü (Bekler, 2019) geliştirilmiştir.

En fazla araştırılan diğer hasta sonuçlarına bakıldığında; yaşam kalitesi toplamda %15,30 oranında araştırılmış olup, onu %14,28 oranı ile fonksiyonel durum takip etmektedir. Fonksiyonel durum araştırmalarında, hastaların immobilizasyon durumları, kalça, diz ve üst ekstremitte işlevleri, erken mobilizasyon, fonksiyonel bağımsızlık durumları gibi farklı konulara odaklanılmıştır. Günlük yaşam aktivitelerini araştıran çalışmaların oranı ise %9,18 oranındadır.

Hastaların komplikasyonlarına odaklanan çalışma oranı ise yüksek lisans tezlerinde %5,88 iken doktora tezlerinde bu oran yüksek (%30) bulunmuştur. Komplikasyonlar açısından ödem,

enfeksiyon, protez kayması (Köçkar, 2010), deri sıcaklığı (Erek Kazan, 2011, Demirarslan, 2015) üriner retansiyon (Şimşek Yaban, 2015), kateter ilişkili üriner sistem enfeksiyonları (Seyhan Ak, 2016), derin ven trombozu (Öztürk, 2018; Mumcu, 2019), kan glikoz düzeyi (Aydın Akbuğa, 2018), konstipasyon (Durmuş İskender, 2019), deliryum (Elibol, 2015; Ünal, 2019), cerrahi alan enfeksiyonu (Tombak, 2019) vb. farklı parametrelere bakılmıştır.

Hastaların psikolojik çıktılarına odaklanan çalışmaların oranı da yüksek bulunmuştur. Anksiyete düzeylerini araştıran çalışmaların oranı %10,20 iken, korku %5,10, öfke %1,02, depresyon %2,04, yaşam doyumu %1,02, stres düzeyi %1,02 ve benlik saygısı ve beden algısı %3,06 olarak bulunmuştur.

Özbakım algısı/öz bakım gücü ve hasta memnuniyeti araştıran çalışmalar %7,14, konfor düzeyi, uyku kalitesi, yaşamsal bulgular, bilgi ve öğrenim gereksinimlerini araştıran çalışmalar %4,08, bakım verenlerin yükü, bağımsızlık düzeylerine bakan araştırmalar %3,06, bakım algısı, iyileşme süreci, bilgi düzeyini araştıran araştırmalar %2,04 ve son olarak basınç ülseri yorgunluk, beklenti düzeyi, bakım kalitesi, maliyet, hastane yatış süresi, taburculuğa hazır oluş durumu, evde yaşam koşulları gibi çıktıları olan araştırmalar %1,02 oranında bulunmaktadır.

Tablo 4: Tezlerde İncelenen Sonuçlar

	YÜKSEK LİSANS		DOKTORA		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
Ağrı	13	19,11	11	36,66	24	24,48
Yaşam Kalitesi	10	14,70	5	16,66	15	15,30
Fonksiyonel Durum	11	16,17	3	9,09	14	14,28
Günlük Yaşam Aktiviteleri	6	8,82	3	9,09	9	9,18
Komplikasyonlar	4	5,88	9	30	13	13,26

Anksiyete	6	8,82	4	13,33	10	10,20
Korku	5	7,35	0	0	5	5,10
Öfke	1	1,47	0	0	1	1,02
Depresyon	1	1,47	1	3,33	2	2,04
Yaşam Doyumu	1	1,47	0	0	1	1,02
Stres Düzeyi	0	0	1	3,33	1	1,02
Benlik Saygısı- Beden Algısı	3	4,41	0	0	3	3,06
Öz-Yeterlilik Algısı Ve/Veya Gücü	5	7,35	2	6,66	7	7,14
Konfor Düzeyi	2	2,94	2	6,66	4	4,08
Hasta Memnuniyeti	3	4,41	4	13,33	7	7,14
Düşme Riski Ve Düşme Korkusu	3	4,41	1	3,33	4	4,08
Uyku Kalitesi	2	2,94	2	6,66	4	4,08
Yaşamsal Bulgular	0	0	4	13,33	4	4,08
Basınç Yaralanması	1	1,47	0	0	1	1,02
Yorgunluk	0	0	1	3,33	1	1,02
Bakım Verenlerin Yükü	2	2,94	1	3,33	3	3,06
Bilgi/Öğrenim Gereksinimleri	4	5,88	0	0	4	4,08
Hastanın Bağımsızlık Düzeyi	3	4,41	0	0	3	3,06
Beklenti Düzeyleri	1	1,47	0	0	1	1,02
Bakım Algısı	2	2,94	0	0	2	2,04
Bakım Kalitesi	1	1,47	0	0	1	1,02
İyileşme Süreci	0	0	2	6,66	2	2,04
Bilgi Düzeyi	1	1,47	1	3,33	2	2,04
Maliyet	0	0	1	3,33	1	1,02
Hastaneye Yatış Süresi	0	0	1	3,33	1	1,02
Taburculuğa Hazır Oluş Durumları	1	1,47	0	0	1	1,02

TARTIŞMA

Bu sistematik inceleme, ortopedi ve travmatoloji alanında hemşireler tarafından yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Çalışmalar incelendiğinde, 1998-2022 yıllarında yayınlanan lisansüstü tezlerin büyük oranını (%69,3) yüksek lisans tezleri oluşturmaktadır. Yüksek lisans tezlerinin büyük çoğunluğunu tanımlayıcı tipte araştırmalar oluştururken, doktora tezlerinin büyük kısmında deneysel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Elde edilen veriler literatürle paralellik göstermektedir (Özkan ve ark., 2019; Aközlü & Ekim, 2020). Yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun örneklem sayısının 100'ün altında olduğu belirlenmiş olup yaklaşık yarısı hemşirelik ana bilim dalı tarafından yürütülmüştür.

Hemşireler tarafından yapılan ortopedi ve travmatoloji alanında yürütülen çalışmaların %50,75'i total diz ve total kalça protezi hastaları üzerinde yapılmıştır. Literatür incelendiğinde; 2009 ve 2019 yılları arasında yapılan total kalça ve diz protezi ameliyatları %22'den %35'e yükselmiştir (OECD,2021). Bu oranlar hastaların alması gereken bakım kalitesini artırmak için üzerinde durulması gereken bir konu olması gerektiğini gözler önüne sermektedir. Bu yüzden, sağlık sistemi ve sağlık çalışanlarının bakım kalitesi ve performansı artırmaları için daha ileri çalışmalar yapmaları gerektiği çağrısı yapılmaktadır (Kendir ve ark., 2022).

Çalışmada incelenen tezlerin %43,87'si deneysel araştırmalardan oluşmaktadır. Bu tezler içerisinde 18 tez yüksek lisans tezi iken, 25 tez doktora tezi olarak yürütülmüştür. Bu durumun, doktora

tezlerinin daha çok deneysel ve yarı deneysel tasarımı ile ilgili olduğu söylenebilir. Bununla birlikte tezlerin ilgili alanlara yenilik getirmesi, farklı alandaki bir yeniliğin başka bir alanda kullanılması, en üst düzeyde bilimsel bilgi içermesi de doktora tezlerine olan eğilimi artırabilmektedir (Yılmaz ve ark., 2017; Dağcı ve ark., 2019). Deneysel girişim türleri açısından incelendiğinde yüksek lisans tezlerinin %50'si hasta eğitimi konularına ağırlık vermiş olup, doktora tezlerinde bu oran %12'dir. Ortopedi hastalarına yönelik yapılan çalışmalarda hasta eğitiminin olası komplikasyonları önlemede ve hasta çıktıları üzerine olumlu etkileri olduğu belirtilmektedir (Majid ve ark., 2015). Hasta bakımı ve izlem yapma çalışmaları yüksek lisans tezlerinde %5.55 iken doktora tezlerinde bu oran %24'tür. Literatürde, ortopedi hastalarının bakım ve izleminin önemi vurgulanmakla birlikte, yapay zekâ destekli takipler, telefon takipleri, sanal ortopedi kliniklerinde hasta bakımı gibi çalışmalarında arttığı görülmektedir (Szöts ve ark., 2016; Ferdinandus ve ark., 2019; Bian ve ark., 2020). Doktora tezlerinin %20'sini gevşeme egzersizleri, masaj ve terapi yöntemleri oluşturmaktadır. Türkiye'deki hemşirelik çalışmalarında aroma terapötik yağlar, masaj, gevşeme, egzersiz uygulamalarında artış olduğu görülmektedir (Dönmez ve ark., 2018). Bu sonuç çalışma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte total kalça ve diz protezi hastalarına özgü ameliyat sonrası geliştirilmiş iyileşme (ERAS) protokolü (Soffin & YaDeau, 2016) geliştirilmesine rağmen bu bağlamda sadece oral karbonhidrat alımı ile ilgili bir doktora tezi yapılmıştır. Ayrıca sıcak-soğuk uygulama, intraoperatif döneme yönelik girişimler, ortopedi hastalarına özgü rehber, program ve protokoller, ortopedi hemşirelerine verilen eğitim, sanal gerçeklik uygulaması ile ilgili yapılan tezler de sınırlıdır.

Çalışmada tezlerin sonuçlara bakıldığında, hastaların ağrı düzeylerine yönelik çalışmaların yüksek lisans tezlerinde %19,11, doktora tezlerinde ise %36,66 olarak yüksek bir orana sahip olduğu

görülmektedir. Ortopedi ve travmatoloji hastalarında ağrı en sık görülen ve uzun süre devam eden bir sorun olarak görülmektedir. Ağrı akut ve kronik olabilmektedir. Travma, kronik hastalık, uygulanan tedavi, uzun süre aynı pozisyonda kalma, ameliyata bağlı olarak görülebilmektedir (Majid ve ark., 2015; Köse & Demir, 2019). En fazla araştırılan diğer bir konu ise yaşam kalitesi ve fonksiyonel durumdur. Bu durumun yaşlı nüfus oranının toplam nüfus içerisindeki artışı ile ilgili olduğu belirtilmektedir. Yaşlılarda kas iskelet sistemi hastalıklarının fazla görülmesi, kronik hastalık oranının yüksekliği, deformite ve sakatlığa sebep olacak sorunlarla (kaza, düşme, travma vb) sıklıkla karşılaşmaları fonksiyonel durum ve yaşam kalitelerini olumsuz etkilemektedir (Çam & Asar, 2019; Akyüz ve ark., 2021).

Yüksek lisans ve doktora tezlerinin konuları, tasarımı ve incelenen sonuçlar değerlendirildiğinde, yüksek lisans tezlerinin daha çok sorunları tanımladığı, doktora tezlerinin ise yöntemler ve modeller kullanarak alandaki sorunlara çözüm getirecek nitelikte olduğu dikkati çekmektedir. Tez konularının yıllar içindeki gelişimi ve dağılımı da bu verileri destekler nitelikte olup, ortopedi ve travmatoloji hemşireliğinin bir özel dal hemşireliği alanı olarak gelişmesinde ve bilginin artmasında katkı sağladığı görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ortopedi ve travmatoloji alanında hemşireler tarafından yapılan alanındaki lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesi sonucunda; tezlerin yarısından fazlasının yüksek lisans tezi olduğu ve yüksek lisans tezlerinin çoğunluğunun tanımlayıcı, doktora tezlerinin çoğunluğunun da deneysel tasarımı olduğu, alandaki tez sayısının son 10 yılda artış gösterdiği saptanmıştır. Tezlerin büyük kısmı Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı'nda gerçekleştirilmiş olup, çalışmaların örnekleme çoğunlukla diz ve kalça ameliyatı geçiren hastalardır.

Bu sonuçlar doğrultusunda lisansüstü tezlerde randomize kontrollü müdahale çalışmalarına

ağırlık verilmesi ve nitel araştırma yöntemlerinin de tercih edilmesi, total diz ve kalça protezi hastaları dışında farklı örneklem gruplarında çalışmaların artırılması, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalının yanı sıra, diğer hemşirelik anabilim dallarıyla multidisipliner işbirliği yapılan ve hastaların yaşadıkları sorunlara çözüm getiren tezlerin yürütülmesi, hemşirelik bakım kalitesinin artırılmasına yönelik kanıt niteliğinde çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Etik Kurul Beyanı

Araştırmada YÖK Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanı üzerinden erişime izin verilen lisansüstü tezler örnekleme dahil edildiği için etik kurul iznine ihtiyaç duyulmamıştır. Tezler araştırmacılar tarafından detaylı incelenerek belirlenmiştir.

Yazarlık Katkısı

Fikir/Kavram: HT, SG, AGAD; Tasarım: HT, SM, SG, AGAD; Denetleme/Danışmanlık: SG; Veri Toplama ve/veya İşleme: HT, SM, AGAD; Analiz ve/veya Yorum: HT, SM, SG, AGAD; Kaynak Taraması: HT, SM, AGAD; Makalenin Yazımı: HT, SM, SG, AGAD; Eleştirel İnceleme: SG

KAYNAKLAR

International Council of Nurses (2002) The ICN definition of nursing. Geneva: ICN.

Karlsson, M., & Pennbrant, S. (2020). Ideas of caring in nursing practice. *Nursing Philosophy*, 21(4), e12325.

Ergöl Ş. (2011). Türkiye’de yükseköğretimde hemşirelik eğitimi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1 (3), 152-55.

Aydoğdu N. G., Gürkan, K. P., Cengiz B., Bahar Z., Çal A., & Açıl D. (2018). Hemşirelik alanında deneysel türde yapılan doktora tezlerinin araştırma etiği açısından incelenmesi: Türkiye örneği. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2), 214-218.

Dönmez Y. C., Soyer Ö., & Van Giersbergen M. Y. (2018). Türkiye’de yapılan cerrahi hastalıkları hemşireliği doktora tezlerinin incelenmesi (1991-2015). *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 15 (4), 248-55.

Çiftçi İ. (2014). Türkiye’de Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalında Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin İçerik ve Yöntem Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Acıbadem Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ardahan M., & Özsoy S. (2015). Türkiye’de hemşirelik araştırmalarındaki eğilimler: Yüksek lisans ve doktora tezleri üzerine bir çalışma. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(4), 516-534.

Mizrahitokath N. (2016). Lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin ideal liderlik algılamaları ve buna yönelik bir uygulama, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Erdil, F., & Bayraktar, N. (2010). Yaşlı bireylerde kas-iskelet sorunlarına yönelik hemşirelik yaklaşımları. *Florence Nightingale Journal of Nursing*, 18(2), 106-113.

Köse, G., & Demir, G. S. (2019). Kas İskelet Sistemi Cerrahisinde Bakım. Karadağ M ve Bulut H., (editörler). *Cerrahi Hemşireliği Kavram Haritası ve Akış Şemalı. Vize Yayıncılık*, 823-881.

Bijlsma, J. W., Berenbaum, F., & Lafeber, F. P. (2011). Osteoarthritis: an update with relevance for clinical practice. *The Lancet*, 377(9783), 2115–26.

OECD. Hip and knee surgery. In health care activities health at a glance. OECD Indicators. OECD Publishing. 2019: (pp. 133–134).

Demir, S. G., Kalkan, N., & Taştan, S. (2018). Ortopedi ve Travmatoloji hemşirelerinin değişen ve gelişen rolü:

fraktür liyezon hemşireliği. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(2), 53-62.

İlçe, A. (2021). Kas iskelet sistemi hastalıklarında hemşirelik bakımı. Çelik, S. (Ed.). *Cerrahi hemşireliğinde güncel uygulamalar içinde. Çukurova Nobel Tıp Kitabevi*, 695-701.

Yılmaz, A., Yazgan, E. Ö., Dur, B., Salman, F., & Demir, A. (2017). Türkiye’de hemşirelik lisansüstü tezlerinin yayın olma durumu: Bibliyometrik çalışma 1977-2016. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 19(3), 34-44.

Kutsal, B. (2019). Total diz protezi uygulanan hastalarda video destekli eğitimin diz işlevi, yaşam kalitesine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

Özbaş, N. (2020). Total diz protezi olan hastaların sağlık okuryazarlığı düzeylerine göre hazırlanan öğretim planının iyileşme süreci ve yaşam kalitesi üzerine etkisi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çelik, B. (2022). Kalça kırığı nedeniyle ameliyat olan hastalara bakım verenlere uygulanan danışmanlığın bakım verenlerin bakım yükü, stres düzeyi ve yaşam kalitesine etkisi. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Bilik, Ö. (2006). Kalça protezi uygulanmış olan hastaların evde telefonla izlenmesinin iyileşmeye etkisi. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Çınar, H. (2016). Total diz protezi uygulanan hastalarda progresif gevşeme yönteminin ağrı ve anksiyete üzerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.

Büyükyılmaz, F. (2019). Total kalça veya diz protezi ameliyatı olan hastalara uygulanan gevşeme egzersizleri, sırt masajının ağrı ve anksiyete üzerine etkisi. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Demirdağ, H. (2018). Diz Protezi uygulanan hastalara müziğin ameliyat sonrası ağrı ve yaşam bulguları üzerine etkisi. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yıldırım, M. (2014). Fantom Ekstremitte Ağrısının Yönetiminde Ayna Terapisinin Etkisi. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Durmuş İskender, M. (2019). Total diz artroplastisi yapılan hastalara uygulanan akupresür ve abdominal masajın konstipasyon gelişimi üzerine etkisi, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ertural F. (2022). Kalça artroplastisi öncesi verilen oral karbonhidrat solüsyonunun ameliyat öncesi anksiyete ve ameliyat sonrası hasta konforuna etkisi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Nevşehir.

Demirarslan, E. (2015). Ameliyat sonrası hipotermi kontrolünde yün battaniye ile birlikte elektrikli battaniye kullanımının değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Tombak, E. (2019). Alt eksteremite ameliyatı olan ortopedi hastalarında hipotermimin cerrahi alan enfeksiyonuna etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Erek Kazan, E. (2011). Artroskopik diz ameliyatı sonrası kullanılan üç farklı soğuk uygulama yönteminin derisıcaklığı ve hasta memnuniyetine etkisi, Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Şahin, B. (2016). Total kalça protezi ameliyatı olan hastalarda ameliyat döneminde jel yatak kullanımının basınç ülseri gelişimi üzerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.

Doğan, N. (2003). Total diz protezinde Klinik rehberin bakıma etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Gürler, H. (2016). Kırığı olan yaşlı bireylere uygulanan düşmeyi önleme programının etkinliği. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ünal, N. (2019). Kalça kırığı hastalarına yönelik geliştirilen deliryum önleyici bakım protokolünün etkinliğinin değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Seyhan Ak, E. (2016). Kalça kırığı ameliyatı olan hastalarda kateter ile ilişkili üriner yol enfeksiyonlarının önlenmesinde hemşirelere verilen eğitimin etkisi, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Güneş, H. (2021). Total diz protezi ameliyatı öncesi sanal gerçeklik uygulamasının ağrı, kaygı ve yaşam bulgularına etkisi. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Güler Demir, S. (2010). Kalça protezi ameliyatı olan hastaların günlük yaşam aktiviteleri bakım modeline göre evde izleminin etkinliği. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Savcı, A. (2016). Total diz protezi uygulanan hastalara verilen sürekli bakımın ağrı, fonksiyonel durum,

anksiyete ve depresyona etkisi. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Akyol, Ö. (2008). Diz protezi uygulanan hastalarda ağrı prevalansı, özellikleri, etkileyen etmenler ve ağrı yönetiminden memnuniyetin incelenmesi, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Bekler, İ. (2019). Kalça ve diz artroplastisi uygulanan hastalarda ameliyat sonrası ağrı prevalansı ve etkileyen faktörler, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Köçkar, Ç. (2010). Parsiyel kalça protezi uygulanan hastalar için klinik rehber geliştirme ve geliştirilen rehberin hasta çıktılarına etkisi, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Şimşek Yaban, Z. (2015). Spinal anestezi ile ortopedik cerrahi girişim uygulanan hastalarda postoperatif üriner retansiyonun önlenmesi ve yönetiminde hemşirelik girişimlerinin etkisi, Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.

Öztürk, A. B. (2018). Diz protezi ameliyatı öncesi hastalara verilen eğitimin derin ven trombozu gelişimine yönelik etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Sanko Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Mumcu, M. (2019). Kalça ve Diz Protezi ameliyatı geçirmiş hastaların derin ven trombozu riskinin incelenmesi, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Aydın Akbuğa, G. (2018). Artroskopi geçiren hastalarda spinal anestezi öncesi oral sıvı karbonhidrat alımının hastanın kan glukoz, açlık-susuzluk ve yorgunluk düzeyine etkisi, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

Durmuş İskender, M. (2019). Total diz artroplastisi yapılan hastalara uygulanan akupresur ve abdominal masajın konstipasyon gelişimi üzerine etkisi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Elibol, N. (2015). Ortopedik cerrahi girişim uygulanan yaşlı hastalarda postoperatif deliryumu önlemeye yönelik hemşirelik girişimlerinin etkisi, Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.

Özkan, S. A., Bilgiç, D., & Beji, N. K. (2019). Türkiye’de hemşirelik alanında üriner inkontinansla ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, (2), 201-210.

Aköztlü, Z., & Ekim, A. (2020). Engelli Çocuklara Sahip Olan Ailelerle Yapılan Hemşirelik Lisansüstü Tezlerinin İncelenmesi: Sistemik Derleme. Tıp Fakültesi Klinikleri Dergisi, 3(2), 85-98.

OECD (2021), Health at a Glance 2021: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/ae3016b9-en> (March, 2022).

Kendir, C., de Bienassis, K., Slawomirski, L., Klazinga, N., Turnau, M., Turner, M., ... & Lübbecke-Wolff, A. (2022). International assessment of the use and results of patient-reported outcome measures for hip and knee replacement surgery: Findings of the OECD Patient-Reported Indicator Surveys (PaRIS) working group on hip and knee replacement surgery.

Dağcı, M., Baydur, G., Kaynak, K., Minigü, L., & Polat, Ş. (2019). Türkiye’de 1991-2019 yılları arasında yapılan cerrahi hastalıkları hemşireliği lisansüstü tezleri. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 2(3), 159-169.

Majid, N., Lee, S., & Plummer, V. (2015). The effectiveness of orthopedic patient education in improving patient outcomes: a systematic review protocol. JBI Evidence Synthesis, 13(1), 122-133.

Szöts, K., Konradsen, H., Solgaard, S., & Østergaard, B. (2016). Telephone follow-up by nurse after total knee arthroplasty. Orthopaedic Nursing, 35(6), 411-420.

Ferdinandus, S., Smith, L. K., Pandit, H., & Stone, M. H. (2019). Setting up an arthroplasty care practitioner-led virtual clinic for follow-up of orthopaedic patients. British Journal of Nursing, 28(20), 1326-1330.

Bian, Y., Xiang, Y., Tong, B., Feng, B., & Weng, X. (2020). Artificial Intelligence-Assisted System in Postoperative Follow-up of Orthopedic Patients: Exploratory Quantitative and Qualitative Study. Journal of Medical Internet Research, 22(5), e16896.

Soffin, E. M., & YaDeau, J. T. (2016). Enhanced recovery after surgery for primary hip and knee arthroplasty: a review of the evidence. BJA: British Journal of Anaesthesia, 117(suppl_3), iii62-iii72.

Çam, R., & Asar, AS. (2019). Total kalça protezli hastalara verilen taburculuk eğitiminin günlük yaşam aktiviteleri ve yaşam kalitesine etkisi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 12(4), 220-233.

Akyüz, E., Ünlü, H., Uğurlu, Z., & Elbaş, NHÖ. (2021). Ortopedik cerrahi geçiren hastaların yaşadıkları psikososyal sorunlar ve yaşam kalitesindeki değişiklikler. Sağlık ve Toplum Dergisi, 31(3), 79-93.